



มทที่ 5

วิเคราะห์พิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่ง

การวิเคราะห์พิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมนั้น ผู้วิจัยจะวิเคราะห์พิธีกรรม โดยวิเคราะห์ในเชิงการหน้าที่ และสัญลักษณ์ของพิธีกรรม ส่วนโครงสร้างทางสังคมนั้น จะวิเคราะห์โดยการตีความหมายจากพิธีกรรมอันได้แก่ พิธีเสนเรือน พิธีแต่งงาน พิธีศพ และพิธีบูชาศาลหมู่บ้าน เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่ง

วิเคราะห์พิธีกรรมของลาวโซ่ง

พิธีกรรม เป็นส่วนประกอบของศาสนา ซึ่งลาวโซ่งให้ความสนใจและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด การกระทำพิธีกรรมมักจะขึ้นอยู่กับระบบความเชื่อที่เชื่อถืออยู่ ระบบความเชื่อของลาวโซ่งแต่ดั้งเดิม เป็นแบบ Animism คือนับถือผีและสิ่งเหนือธรรมชาติต่าง ๆ โดยเชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ ในโลกอยู่ภายใต้อำนาจของผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ แต่ปัจจุบันได้ยอมรับเอาความเชื่อทางพุทธศาสนา เข้าไปเพิ่มความเชื่ออีกแบบดั้งเดิมด้วย แต่มิได้นำไปทดแทนความเชื่อดั้งเดิม และปฏิบัติพิธีกรรมตามแนวพุทธศาสนาและพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิม โดยหลีกเลี่ยงไม่ให้ขัดแย้งกัน แต่พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมยังมีบทบาทสำคัญมากในสังคมลาวโซ่ง ทั้งนี้ เพราะพิธีกรรมเหล่านี้สามารถตอบสนองความเชื่อความมั่นคงทางจิตใจได้ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า สังคมลาวโซ่งมีพิธีกรรม 2 ประเภท คือ พิธีกรรมตามความเชื่อในการนับถือผีต่าง ๆ และพิธีกรรมตามแนวพุทธศาสนา ซึ่งเป็นในลักษณะของพุทธศาสนาแบบชาวม้ง คือมุ่งเน้นเกี่ยวกับพิธีกรรม โดยมีได้พิจารณาแก่นสาร

พิธีกรรมในสังคมลาวโซ่ง โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องการนับถือผีนั้น เป็นสิ่งที่ถือปฏิบัติกันมาจนกลายเป็นประเพณี โดยไม่มีใครสงสัยหรือโต้แย้ง คงปฏิบัติเรื่อยมาจนถึงในปัจจุบัน ซึ่งได้แก่ พิธีเสนต่าง ๆ เช่น พิธีเสนเรือน หรือการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ พิธีแต่งงาน พิธีศพ และพิธีบูชาศาลหมู่บ้าน พิธีกรรมเหล่านี้จะมีเอกลักษณ์ของกลุ่มลาวโซ่ง โดยเฉพาะ

เป็นที่น่าสังเกตว่า พิธีกรรมของลาวโซ่ง มีบางอย่างที่คล้ายกับวัฒนธรรมของจีน เช่น การใช้ตะเกียบรับประทานอาหาร เช่น ผีในพิธี เสน เรือน การที่ลูกชายคนโตได้รับความสนใจจากพ่อแม่เป็นพิเศษ หรือการไหว้ผีเรือนและการไหว้ญาติผู้ใหญ่ของเจ้าบ่าวในพิธีแต่งงาน ลักษณะการไหว้โดยเอามือประสานกันระดับอกแล้วทำมือวนขึ้นวนลงเป็นวงกลม แล้วคุกเข่า และกราบ ซึ่งมีลักษณะการไหว้คล้ายการไหว้ของคนจีน ในพิธีศพก็มีการจำลองสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ส่งมอบไปให้กับผู้ตาย และลูกชายจะต้องโกนศีรษะเมื่อพ่อแม่ตาย ซึ่งก็คล้ายกับวัฒนธรรมของจีน นอกจากนี้การสืบตระกูลจากบรรพบุรุษที่ลาวโซ่ง เรียกว่า "สิง" นั้นก็มีความหมายเช่นเดียวกัน "แซ่" ของจีนด้วย ดังนั้นพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวโซ่งที่มีเอกลักษณ์ของตนเองนั้นจึงมีบางอย่างที่คล้ายคลึงกับวัฒนธรรมจีน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ถิ่นเดิมของผู้ไทดำ หรือลาวโซ่ง ซึ่งอยู่บริเวณลีสองจุไทนั้นอยู่ทางตอนเหนือของเวียดนามและอยู่ใกล้ตอนใต้ของจีน และตามประวัติศาสตร์เมืองแถงซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางของผู้ไทดำในแคว้นลีสองจุไท เคยอยู่ภายใต้การปกครองของจีนด้วย จึงอาจจะเป็นไปได้ที่ลาวโซ่ง จะได้รับอิทธิพลบางอย่างจากวัฒนธรรมจีน

ที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งก็คือ พิธีกรรมของลาวโซ่งยังแสดงให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิต และวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันแบบไทยลาว ซึ่งคล้ายคลึงกับคนไทยลาวทางภาคอีสานของไทยด้วย เช่น ในค่านอาหารการกิน ความเชื่อในการนับถือผีต่าง ๆ ตลอดจนความรักพวกห้อง และการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มมีความผูกพันกันในหมู่เครือญาติ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ตามแนวความคิดของ van Gennep ที่ว่าพิธีกรรมมีหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการทางจิตวิทยาของเอกชนที่อยู่รวมกันในสังคมได้ และพิธีกรรมที่จัดขึ้นในช่วงการดำเนินชีวิตก็มีมากมายหลายพิธีนั้น จะเห็นได้ว่าในสังคมลาวโซ่งก็เช่นเดียวกัน สังคมลาวโซ่งจะมีพิธีกรรมมากมายที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายตามความเชื่อดั้งเดิม โดยลาวโซ่งถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด การปฏิบัติพิธีกรรมถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของคนลาวโซ่ง ในอันที่จะอยู่ในสังคม เช่นพิธี เสน เรือน ลาวโซ่งทุกครอบครัว จะต้องจัดพิธี เสน เรือนอย่างน้อย 3 ปีต่อ 1 ครั้ง โดยถือเป็นหน้าที่ของลูกชายทุกคนจะต้องปฏิบัติ เสน เรือนหรือเลี้ยงผีบรรพบุรุษ

ซึ่งถือ เป็นประเพณี ครอบครัวใดไม่ปฏิบัติพิธีกรรมนี้ ครอบครัวนั้นจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ และทำให้คนในบ้านขาดความมั่นคงทางจิตใจ เพราะเชื่อว่าถ้าไม่เล่นเรือรบพรุขจะไม่คุ้มครอบรักษา และทำให้เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย ดังนั้นพิธีกรรมจึงสามารถตอบสนองความต้องการทางจิตวิทยา ของบุคคลในสังคมบางช่วงได้ นอกจากนี้ในพิธีบูชาศาลหมู่บ้านก็เช่นกัน ลาว ไช่งทุกคนถือ เป็นหน้าที่ของคนที่จะต้อง เข้าร่วมในการทำพิธีบูชาศาล หรือ เลี้ยงศาลของหมู่บ้าน เมื่อถึงวัน เลี้ยงศาลประจำปีใครจะทำ เป็นไม่รู้ไม่สนใจไม่ได้ เพราะต่าง เชื่อว่า ถ้าทำอย่างนั้น เจ้าพ่อจะไม่คุ้มครอบรักษา และทำให้ทำมาหากินไม่ขึ้น ครอบครัวตลอดจนหมู่บ้านจะไม่สงบสุข

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อ เกี่ยวกับการนับถือผีนั้น เป็นเรื่อง ที่ลาว ไช่งทุกคนครอบครัว และทุกคนถือว่าเป็นหน้าที่ ไม่มีใครบังคับ แต่พอใจและพร้อมใจที่จะปฏิบัติ โดยถือ เป็นประเพณีและ เชื่อว่าเป็นสิ่งดีงาม ทำให้เกิดมงคลแก่ผู้กระทำ โดยไม่มีใครสงสัยหรือโต้แย้ง ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวความคิดของ Durkheim ที่ว่าพิธีกรรมทางศาสนามีหน้าที่ หนักให้บุคคลมีระเบียบวินัยด้วยตัวของตัวเอง และเตรียมคนเพื่อชีวิตในสังคม (Disciplinary and Preparatory function)

เมื่อพิจารณาตามแนวคิดของ Merton ที่เห็นว่าแต่ละสิ่งทางสังคม เช่น ประเพณี พิธีกรรม นอกจากจะมีหน้าที่อย่างชัดเจน (manifest function) เป็นประโยชน์ต่อสังคม แล้วอาจจะมีหน้าที่อย่างอื่นแอบแฝงซ่อนเร้น (latent function) อยู่ก็ได้ เช่นเดียวกับสังคมนา ไช่ง ซึ่งจะเห็นว่า การปฏิบัติพิธีกรรม นอกจากกระทำตามหน้าที่ในอันที่จะอยู่ในสังคมจน เป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันอย่างเปิดเผยชัดเจน (manifest function) แล้ว พิธีกรรมยัง แสดงให้เห็นวัตถุประสงค์อย่างอื่นที่แอบแฝงอยู่ (latent function) อีกด้วย กล่าวคือ

1. เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูตท เทวีต่อบรรพบุรุษ และผู้มีพระคุณ
2. เพื่อให้มีการพบปะสังสรรค์ รวมญาติพี่น้อง ทั้งที่เป็นญาติผีเดียวกัน และญาติอื่น ๆ เป็นการช่วยกระชับความสัมพันธ์
3. ทำให้เกิดความสบายใจ เกิดแรงใจมีกำลังใจ เป็นการรักษาสุขภาพจิต บำบัดความทุกข์ แก่ผู้ที่จัดพิธีกรรม

4. ทำให้ลาวโซ่งในหมู่บ้านมีความผูกพันกัน มีการประกอบพิธีกรรมร่วมกัน เช่น พิธีบูชาศาลหมู่บ้าน ทำให้เกิดความสามัคคี และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในหมู่บ้าน
5. ทำให้หมู่บ้านร่มเย็นเป็นสุข เหตุการณ์ในหมู่บ้านไม่รุนแรง เพราะต่างมีความเชื่อถือ และยึดมั่นในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เดียวกัน
6. เพื่อเป็นการแสดงถึงสถานภาพและศักดิ์ศรีของตระกูลของผู้จัดพิธีกรรม
7. การกระทำพิธีกรรมเป็นการดำรงไว้ ซึ่งวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของกลุ่มชน เช่น การแต่งกาย อาหารการกิน ภาษา ฯลฯ แสดงให้เห็นว่า แม้อลาวโซ่งอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย เป็นเวลานาน แต่ก็ไม่เคยละทิ้งประเพณี พิธีกรรม ตามความเชื่อดั้งเดิมของตน

จากหน้าที่หรือวัตถุประสงค์แอมแฝง เหล่านี้จึงทำให้ลาวโซ่งปฏิบัติพิธีกรรมกันอย่างเคร่งครัดจนกลายเป็นประเพณี กลายเป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติพิธีกรรมกันอย่างเปิดเผยในสังคม

เนื่องจากลาวโซ่งมักจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม และมีพิธีกรรมในระดับครอบครัวของคนในหมู่บ้านบ่อยครั้ง ตลอดจนมีพิธีกรรมระดับหมู่บ้านด้วย ทำให้ลาวโซ่งบ้านสระได้พบปะสังสรรค์ และช่วยเหลือกันอยู่เสมอ ความสามัคคีในหมู่บ้านจึงมีมาก ไม่พบว่าการขัดแย้งระหว่างผู้นำหมู่บ้าน กับชาวบ้าน หรือระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านด้วยกัน ในหมู่บ้านแต่อย่างใด ทั้งนี้เนื่องจากมีพิธีกรรมเข้ามา เป็นตัวช่วยประสานให้พบปะกันอย่างน้อยก็ในช่วงการประกอบพิธีกรรม ทั้งในระดับครอบครัว และระดับหมู่บ้าน เป็นการช่วยกระชับความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้น ดังนั้นพิธีกรรมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดำรงไว้ ซึ่งความเป็นปึกแผ่นทางสังคม ดังที่ Derkheim กล่าวว่าพิธีกรรมทางศาสนาจะทำให้เกิดพลังที่จะรวมกลุ่มเข้าด้วยกันให้เป็นปึกแผ่นทางสังคม (Social Solidarity) และทำให้สังคมนั้นดำรงอยู่ต่อไปได้ (Continuity)

ถ้าจะมองพิธีกรรมตามแนวความคิดของ Turner ที่เกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางพิธีกรรม ก็จะเห็นว่า พิธีกรรมของลาวโซ่ง เป็นสัญลักษณ์ของการรักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มชน เป็นกิจกรรมทางสังคมที่แสดงถึงลักษณะทางวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม ในสังคม

ลาวโซ่ง พิธีกรรมแสดงให้เห็นความเชื่อในการนับถือผี เช่น พิธี เสน เรือน เป็นสัญลักษณ์ของ การบูชาผีบรรพบุรุษ การ เสน เต็ง เป็นการบูชาผีแถน การ เลี้ยงศาลประจำหมู่บ้านเป็นการ บูชาผีประจำหมู่บ้าน เป็นต้น นอกจากนั้นความเชื่อในการนับถือในเรื่องผีต่าง ๆ นี้ก็ยังคงมี การสอดแทรกอยู่ในพิธีกรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตอีกด้วย เช่น การทำปาดตง พิธีแต่งงาน และพิธีศพ และพิธี เสน แก่ เคารวะที่ต่าง ๆ

เป็นที่น่าสังเกตว่าในพิธีกรรมของลาวโซ่ง นอกจากเครื่อง เช่นที่แตกต่าง กันตาม ประเภทของผีแล้ว "เสื่อฮี" ก็ยังเป็นสัญลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของกลุ่มชนลาวโซ่งที่จะใช้ ใส่ในเวลากระทำพิธีกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว เช่น พิธี เสน เรือน พิธีศพ ผู้ที่ใส่เสื่อฮีใน พิธีกรรมมักจะเป็นภรรยาเจ้าของบ้าน ชาย และสะใภ้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงว่า เป็นผู้เข้า ร่วมนับถือผี และเคารพผีบรรพบุรุษเดียวกัน และยังเป็นการแสดงถึงสถานภาพของคนให้ เพื่อนบ้านได้รับรู้ ปกติ เสื่อฮี เป็นสิ่งสำคัญที่ลาวโซ่งทุกคนจะต้องมี เสื่อฮีเป็นเสื่อที่ใช้เวลา มี พิธีกรรม หรือใช้ในโอกาสพิเศษเท่านั้น จะไม่นำมาใส่ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ เสื่อฮียัง เป็นส่วนประกอบของพิธีกรรมบางอย่างด้วย เช่น พิธีค่ออายุผู้ป่วยต้องนำเสื่อฮีผู้ป่วยใส่พาน ทำพิธี พร้อมกับเครื่อง เช่นด้วย ดังนั้นเสื่อฮีจึง เป็นสัญลักษณ์ของการประกอบพิธีกรรม และ เป็นสัญลักษณ์ประจำกลุ่มชน

สัญลักษณ์อีกอย่างหนึ่งในสังคมลาวโซ่งคือ สิ่งที่แสดงสถานภาพทาง เพศ ซึ่งจะ เห็นได้ในพิธีศพ คือ นกกหงส์ และ ปลี ซึ่งลาวโซ่งเชื่อว่าทั้ง 2 สิ่งนี้จะเป็นพาหนะนำวิญญาณ ผู้ตายไปสู่เมืองฟ้า เพื่อเผ่าแถน โดยนกกหงส์เป็นสัญลักษณ์ว่าผู้ตาย เป็น เพศชาย ส่วนปลีนั้น เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงว่าผู้ตาย เป็น เพศหญิง ซึ่งลาวโซ่งทุกคนจะทราบกันดี และถือปฏิบัติอย่าง เคร่งครัด

นอกจากนี้สัญลักษณ์อีกอย่างหนึ่งในพิธีกรรมของลาวโซ่งคือ ผู้ประกอบพิธีกรรม เช่น หมอ.เสน หมอมด แม่่มด ล่ามแต่งงาน เขยกกก และเจ้าจำ าลา เป็นบุคคลที่ทำให้ ประเพณีพิธีกรรมดำรงอยู่ เพราะผู้ประกอบพิธีกรรม เหล่านี้ นับ เป็นบุคคลสำคัญ ถ้าขาดบุคคล เหล่านี้พิธีกรรมก็จะทำไม่ได้ โดยเฉพาะพิธี เสน เรือน ซึ่งมีหมอ.เสน เป็นผู้ประกอบพิธี หมอ.เสน จึงจัด เป็นผู้เชี่ยวชาญมีความรู้พิเศษประเภทหนึ่ง ที่เรียกว่า Priest ในระบบความ เชื่อดั้ง เดิม

ของลาวไซ่ง หน้าที่สำคัญของหมอเสน คือ การเป็นสื่อระหว่างผีและคน เข้าในความหมายของคำว่า "พระ" หรือ "Priest" นั่นเอง ดังนั้นหมอเสนจึงเป็นพระในระบบความเชื่อดั้งเดิมของลาวไซ่งที่มีหน้าที่ในการทำพิธี เสน เรือน โดยเฉพาะ

อย่างไรก็ตามผู้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวไซ่ง มักจะถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมให้แก่ลูกหลานที่สนใจ เพื่อจะได้ประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่อไป ดังนั้นจะเห็นว่าพิธีกรรมของลาวไซ่งจึงมีติดต่อมาเรื่อย ๆ แม้ในปัจจุบันความทันสมัยต่าง ๆ จากสังคมภายนอก จะแพร่เข้าไปในหมู่บ้าน แต่ความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีก็ไม่เสื่อมคลายลงแม้แต่น้อย การปฏิบัติพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อ เรื่องผีก็ยังคงพบเห็นได้ทั่วไปในหมู่บ้าน

จึงกล่าวได้ว่า การปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวไซ่งนั้นเป็นการยืนยันโครงสร้างทางสังคมที่มีอยู่ พิธีกรรมมีหน้าที่สร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสังคม และเป็นสัญลักษณ์ทางจิตนิยมธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชน ตลอดจนเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึง สถานภาพระหว่างบุคคลในสังคมที่ประกอบกันเป็นกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางสังคมของลาวไซ่ง

วิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมของลาวไซ่ง

การวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมของลาวไซ่งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ตามแนวคิดของ Leach โดยอาศัยความหมายจากพิธีกรรม อันได้แก่ พิธี เสน เรือน พิธีแต่งงาน พิธีศพ และพิธีบูชาศาลหมู่บ้าน ซึ่งเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิม เพื่อให้เห็นว่า พิธีกรรมแสดงออกซึ่งสถานภาพของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล และความสัมพันธ์ทางสถานภาพของบุคคลในครอบครัว และชุมชน เพื่อแสดงให้เห็นว่า พิธีกรรมสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางสังคมทั้งระดับครอบครัวและระดับชุมชนหมู่บ้าน

ก่อนที่จะวิเคราะห์ให้เห็นถึงโครงสร้างทางสังคมระดับครอบครัวและระดับชุมชนหมู่บ้านของลาวไซ่ง ขอกล่าวถึงสถานภาพของบุคคลในสังคมลาวไซ่ง เสียก่อน ซึ่งสถานภาพของบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญให้ทราบถึงกิจกรรมของบุคคลและกลุ่มคน

Young and Mack (1959 : 157) ได้ให้ความหมายของสถานภาพว่าสถานภาพคือตำแหน่งในโครงสร้างทางสังคม

ประสาธน์ ทัศนศึกษา (2507 : 400) อธิบายว่า สถานภาพคือ ตำแหน่งหรือหน้าที่การงานซึ่งกำหนดขึ้นในระบบของสังคม ในแต่ละระบบสังคมย่อมมีตำแหน่งหรือสถานภาพต่าง ๆ และมีระเบียบหรือปทัสถาน สำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติของตำแหน่งหรือสถานภาพนั้น ๆ คู่กันไปด้วยเสมอ

อย่างไรก็ตามสถานภาพเป็นตำแหน่งที่ได้จากการ เป็นสมาชิกของกลุ่ม เป็นสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวข้องกับคนอื่น และสังคมส่วนรวม สถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างไรในสังคม สถานภาพ เป็นสิ่ง เฉพาะบุคคลทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากผู้อื่นและมีอะไร เป็น เครื่องหมายของตนเอง เป็นโครงสร้างของกลุ่มหรือสังคม

ในทุกสังคมหรือกลุ่มคน ย่อมแบ่งสถานภาพออกได้หลายประเภท อย่างเช่น สถานภาพทางอายุ สถานภาพทางเพศ สถานภาพทางถิ่นกำเนิด สถานภาพทางการศึกษา สถานภาพทางอาชีพ เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านั้นย่อมมี บทบาท สิทธิและหน้าที่แตกต่างกันไป ตามสถานภาพที่แตกต่างกัน

สถานภาพของบุคคลในสังคมลาวโซ่งนั้น แตกต่างกันทางเพศอย่างเด่นชัดมากกว่าทางอายุ การศึกษา หรืออาชีพ ในสังคมลาวโซ่งจะให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง และผู้ชายจะมีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าผู้หญิงอีกด้วย

ตามประเพณีของลาวโซ่ง ถือว่าลูกชาย เป็นที่ชื่นชมของครอบครัวมากกว่าลูกสาว เพราะลูกชาย เป็นที่พึ่งของพ่อแม่ไปจนแก่เฒ่า และเมื่อพ่อแม่ตายไปลูกชายต้อง เป็นผู้เลี้ยงชีพพ่อแม่อีกด้วย ส่วนลูกสาว เมื่อแต่งงานแล้วต้องไป เข้าผีทางฝ่ายสามี และเลี้ยงชีพพ่อแม่ฝ่ายสามีสืบต่อไป ดังนั้นลูกชาย เท่านั้นที่เป็นผู้เลี้ยงชีพพ่อแม่ โดยการทำภาคอง และทำพิธี เสนเรื่อน ส่วนลูกสาวต้องเลี้ยงชีพพ่อแม่ฝ่ายสามี จึงไม่มีหน้าที่ในการ เลี้ยงชีพพ่อแม่ของตนเองโดยตรง

ในพิธีศพก็เช่นเดียวกัน เมื่อจะยกศพลงจากเรือนเพื่อนำไปเผาที่ป่าช้า มักจะใช้ ลูกชายคนโตถืออง เดินนำหน้าศพ ซึ่งเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมาแต่โบราณ และในการทำ เสาหลวงนั้นจะแตกต่างกันระหว่างศพผู้หญิงกับศพผู้ชาย การทำเสาหลวงศพผู้ชายจะมีลักษณะ พิเศษไปจากเสาหลวงศพผู้หญิง คือมีธงกราวทำด้วยผ้าไหมสีขาวขลิบแดงยาว 1 ศอก 1 ฟัน พร้อมกับมีนกหงส์และร่มผูกติดไว้กับยอดเสาหลวง และยังมีธงสีขาวยาว แดง และชมพู ผูกติดไว้ ที่ต้นเสาหลวงทั้ง 2 ข้าง ข้างละประมาณ 20 ฟัน ซึ่งเสาหลวงของผู้ชายนี้จะมีธงทั้งหมด ประมาณ 40 ฟัน แต่ของผู้หญิงจะมีธงมากที่สุดเพียง 30 ฟัน และที่ยอดเสาหลวงมีเฉพาะปลี อย่างเดียวเท่านั้น

ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวไซ่ง ส่วนมากมักเป็นผู้ชายอันได้แก่ หมอแสน ผู้ทำพิธีเสน เรือน หมอมด ผู้ทำพิธีเสน เป่าปี่แก้วเคราะห์ หมอสะ ผู้ทำหน้าที่เสี่ยง ทายข่าวสาร ลำย แต่งงาน ผู้ทำพิธีแต่งงาน เขยภัก ผู้ทำพิธีศพ เจ้าจำ ผู้ทำพิธีบูชาศาลหมู่บ้าน ตลอดจนผู้ใหญ่บ้าน กรรมการศาลและกรรมการหมู่บ้าน ล้วนแล้วแต่ เป็นผู้ชายทั้งสิ้น

ดังนั้นเท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า ในสังคมของลาวไซ่งนั้นผู้ชาย จะได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำ และมีความสำคัญมากกว่าผู้หญิง

จากพิธีเสนเรือน ซึ่งเป็นพิธีกรรมของครอบครัว จะชี้ให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของคนที่เป็น เครือญาติ เดียวกัน ได้ดังนี้ คือ

ญาติพี่เดียวกัน จะต้องนำเครื่องเซ่นมาสมทบ โดยใส่ไว้ในปานเหมือนที่เจ้าภาพ จัดเอาไว้ หรืออาจจะใส่ในปานเหมือนสำรองก็ได้ เครื่อง เช่นนี้อาจจะเป็นขนม หรือผลไม้ ที่พอจะหาได้ความถูก จำนวนมากหรือน้อยไม่จำกัด ตามแต่กำลังทรัพย์ของแต่ละบุคคล

ญาติทางฝ่ายแม่และญาติ เกี่ยวข้อง อันได้แก่บรรดา เขยต่าง ๆ ไม่ต้องช่วยอะไร เลย เพียงแต่ลูกเขย หลาน เขย พี่เขย น้องเขย จะต้องแต่งชุดที่ใช้ในโอกาสพิเศษ คือ สวมเสื้อสี และนุ่งกางเกงขายาวสีดำ มาร่วมงาน ญาติทางฝ่ายแม่ไม่ต้อง เข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรม ส่วนเพื่อนบ้านที่มาร่วมงาน ส่วนมากจะช่วย เป็น เหล้า 1 ขวด หรืออาจจะช่วย เป็น เงินคนละ ประมาณ 10 บาท แต่งกายชุดปกติที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และไม่ต้อง เข้าร่วมในการประกอบ พิธีกรรม

ในพิธีแต่งงานก็เช่นเดียวกัน ถ้าเป็นแขกที่ฝ่ายชาย เชิญมาจะต้องช่วย เป็นเงิน แต่ถ้า เป็นแขกที่ฝ่ายหญิง เชิญมาไม่ต้องช่วยอะไรเลย เพียงแค่ช่วยทำอาหาร เลี้ยงแขกในวันแต่งงานเท่านั้น สำหรับญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย ไม่ต้องช่วยอะไรเลยทั้งสิ้น เพียงแค่ให้พร เมื่อเจ้าบ่าว เจ้าสาวไปไหว้เท่านั้น

ในพิธีบูชาศาลหมู่บ้าน ชาวบ้านจะช่วยกันบริจาคเงินกันทุกคน ครอบครัวยุคใหม่จะมากน้อย ตามฐานะทางเศรษฐกิจ เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในการเลี้ยงศาล และเมื่อถึงวันทำพิธีเลี้ยงศาลชาวบ้านทุกคนจะพร้อมใจกันมาร่วมงานพิธีเลี้ยงศาล พร้อมนำอาหารมาถวายอย่างพร้อมเพรียง โดยแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน พิธีเลี้ยงศาลมีผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าในการจัดการดำเนินการ และเจ้าจำเป็นผู้ประกอบพิธี เช่นสรวง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการปฏิบัติตามสถานภาพและ บทบาทของบุคคลในสังคมจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมในสิ่งที่เกี่ยวกับความร่วมมือ สิทธิและหน้าที่อันพึงมีต่อกัน ซึ่งมีผลต่อการจัดระเบียบทางสังคมของลาว ไช่

โครงสร้างทางสังคมระดับครอบครัว

จากพิธีกรรมทั้ง 4 พิธี ที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ให้เห็นโครงสร้างทางสังคมระดับครอบครัวได้ใน 3 ประการนี้คือ

1. หลักเกณฑ์ในการจัดระเบียบครอบครัวของลาว ไช่
2. การจัดลำดับระบบเครือญาติ
3. โครงสร้างอำนาจในครอบครัว

หลักเกณฑ์ในการจัดระเบียบครอบครัวของลาว ไช่

ในรายละเอียดที่เกี่ยวกับพิธีเสน เรือน พิธีแต่งงาน พิธีศพ และพิธีบูชาศาลหมู่บ้าน สามารถชี้ให้เห็นถึงหลักเกณฑ์ (Criteria) ในการจัดระเบียบครอบครัวของลาว ไช่ว่าใช้ระบบเครือญาติ (Kinship Systems) เป็นเกณฑ์ โดยมีแนวความคิดเรื่องผีเดียวกัน เป็นสัญลักษณ์ร่วมกัน

ในพิธี เสน เรือนย่อมเห็นได้ว่า เป็นระบบความเชื่อที่เรียกว่า ลัทธิบูชาวิญญาณบรรพบุรุษ (Ancestor Worship) เป็นพิธีของแต่ละครอบครัวที่จะต้องจัดพิธี เสน เรือนนี้เป็นประจำ 2 หรือ 3 ปีต่อครั้ง แล้วแต่ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ถ้าไม่จัดพิธี เสน เรือนแล้วลาวไซ่ง เชื่อว่าจะเกิดภัยมงคลมีการเจ็บไข้ได้ป่วย และได้ชื่อว่า เป็นผู้ไม่รู้จักบุญคุณของพ่อแม่ ปู่ย่า และบรรพบุรุษ ฉะนั้นการบูชาบรรพบุรุษร่วมกันนี้เองทำให้ระบบเครือญาติกระชับแน่นยิ่งขึ้น

ในพิธีแต่งงาน จะเห็นได้ว่าหลัก การไหว้ในพิธีแต่งงานนั้น เจ้าบ่าวจะต้องไหว้ผี เสน เรือนของเจ้าสาวก่อนแล้วจึงจะไหว้พ่อแม่ และญาติพี่น้องฝ่ายเจ้าสาว เป็นอันคัมค่อมมาและเมื่อเจ้าบ่าวอยู่อาศัยอาศัยพ่อแม่ยาย ครบคามากำหนดที่ตกลงกันไว้แล้ว พ่อแม่เจ้าบ่าวจะต้องมารับเจ้าสาวไปอยู่ที่บ้านของเจ้าบ่าวอย่างถาวร เมื่อไปถึงบ้านต้องพาเจ้าสาวไปไหว้ผี เสน เรือน เป็นการบอกให้ผี เสน เรือนทราบว่ามิใช่ ไร้เข้ามาอยู่ด้วย และเมื่อถึงกำหนดที่บ้านเจ้าบ่าวจัดพิธี เสน เรือน จะต้องมิให้รับสะใภ้ใหม่ที่ยังไม่ได้ เข้าผีให้ถือผีของตระกูลเสีย เจ้าสาวก็ต้อง เข้าผีทางฝ่ายเจ้าบ่าว และได้ชื่อว่า เป็นญาติผีเดียวกัน กับญาติทางฝ่ายเจ้าบ่าว ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าความ เชื่อ เรื่องผี เดียวกันมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของลาวไซ่ง เป็นอย่างมาก

ในพิธีศพ หลังจากเสร็จสิ้นพิธี เก็บกระดูก และการสร้างบ้านจำลองและ เสาทลวงแล้วเจ้าภาพจะต้องหาวันดี ซึ่ง เป็นวันว่างที่จะเชิญผี เสน เรือน การ เชิญผี เสน เรือนนี้จะเป็นพิธีรับผีนั้นเข้าไว้เป็นผี เสน เรือน บรรดาญาติพี่น้องผี เดียวกันจะจัดซื้อผีนั้นไว้ในบัญชี เรียกว่า "บิ๊บผี เสน เรือน" เวลาบ้านใดทำพิธี เสน เรือนก็จะเชิญผีนั้นไปกินเครื่อง เช่น บรรดาญาติผีเดียวกันก็จะมาร่วมในพิธี เสน เรือนด้วย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า แนวความคิดเรื่องผีเดียวกันก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางหน้าที่ และบทบาทของบุคคลที่เป็นเครือญาติกัน

ในพิธีบูชาศาลหมู่บ้าน ทุกครอบครัวจะต้องนำอาหารไปถวายศาลเจ้าพ่อ ถ้าครอบครัวใดสมาชิกในครอบครัวไปไม่ได้ จะต้องฝากอาหารไปกับเพื่อนบ้านที่เป็นญาติผีเดียวกัน และอาหารที่นำไปนี้ นิยมวางรวมกันในเครือญาติ ซึ่งจะเห็นได้ว่าแม่พิธีกรรมในระดับหมู่บ้านความสัมพันธ์ของ เครือญาติผีเดียวกัน ก็ยัง เกี่ยวข้องอยู่

ความสัมพันธ์ทางเครือญาติในสังคมลาวไซ่งั้น นั้นมาจากญาติทางสายโลหิต (Consanguinity) ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบรรพบุรุษร่วมกัน และญาติเนื่องจากการสมรส (Affinity) ซึ่งเป็นญาติเกี่ยวดองจากการแต่งงาน โดยเฉพาะบรรดาสะใภ้อื่น ได้แก่ พี่สะใภ้ น้องสะใภ้ ลูกสะใภ้ หลานสะใภ้ นับรวมเป็นญาติพิเศษด้วยกัน มีสิทธิเข้าร่วมประกอบพิธีกรรม ส่วนบรรดาเขย อันได้แก่ พี่เขย น้องเขย ลูกเขย หลานเขย จะไม่เข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรม เพราะถือเป็นญาติต่างผีกัน

จะเห็นได้จากพิธี เสน เรือน ชั้นคอนแรกญาติพิเศษด้วยกันช่วยกันยกปานเพื่อน 3 ครั้ง แล้วจึงช่วยกันเลื่อนปานเพื่อนไปใกล้ ๆ หมอ เสน เพื่อให้หมอ เสน ทำพิธีคือไปญาติเกี่ยวดองคนอื่น ๆ และแขกที่มาร่วมในงาน เสน เรือน ไม่ต้อง เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมในห้องผี เรือน เพื่อนบ้านจะนั่งสนทนา พูดคุยกันอยู่นอกห้องผี เรือน คาม อธิยา ศัย ค่อจากนั้น เจ้าภาพและญาติพิเศษด้วยกันจะยกปานข้าวมา เสียงหมอ เสน หมอ เสน รับประทานอาหารจากปานข้าว นั้น เรียกว่า " งาย หมอ " ญาติพิเศษด้วยกันรับประทานอาหาร เข้าพร้อมกับหมอ เสน ในห้องผี เรือน ส่วนญาติอื่น ๆ และ เพื่อนบ้านที่มาร่วมงาน รับประทานอาหาร เข้านอกห้องผี เรือน

ในพิธีศพ จะเห็นได้ว่าก่อนที่จะนำศพไปเผา เขยกกจะบอกให้ผีกิน เครื่อง เช่น เสียก่อนแล้วจึง เชิญญาติพิเศษด้วยกันมารับประทานอาหารหน้าทับศพ สำหรับญาติอื่น ๆ และ บรรดา เขยรวมทั้ง เพื่อนบ้านที่มาร่วมงานในงานศพ ต้องรับประทานอาหารนอกห้องที่ตั้งศพ เมื่อเขยกกบอกให้ผีกิน เครื่อง เช่น เสร็จแล้วก็จะทำ พิธีช้อนขวัญ โดยญาติพิเศษด้วยกัน เดินวน รอบทับศพ 3 รอบ เมื่อครบ 3 รอบ จะมีหญิงชรา มาดึง เอาตัวญาติพิเศษด้วยกันออกทีละคนจนหมด ค่อจากนั้นก็ มีผู้รู้ซึ่ง เป็นผู้หญิง 2 คน ถือสวิงคน ละ อันในสวิงจะ ใส่ท่อ เสื้อผ้าของญาติพิเศษด้วยกัน ที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นการช้อนขวัญไม่ให้ตามไปกับผู้ตาย เมื่อเดินวนรอบทับศพครบ 2 รอบ ก็ เสร็จสิ้นพิธีช้อนขวัญ ซึ่งการทำพิธีนี้ญาติอื่น ๆ บรรดา เขยรวมทั้ง เพื่อนบ้านที่มาร่วมงานยังคงนั่ง สนทนาอยู่นอกห้องที่ตั้งศพ และในพิธีบอกทางศพก็เช่นกัน เขยกกจะ เริ่มพิธี โดยการบอกให้ผีมากิน เครื่อง เช่น ญาติพิเศษด้วยกันจะต้องมานั่งในห้องพิธีนี้ด้วย สำหรับพี่สะใภ้ น้องสะใภ้ ลูกสะใภ้ หลานสะใภ้จะนำกระดิ่งใส่ เนื้อมาสับพอ เป็นพิธี เพื่อทำก้อย เนื้อให้ผีกิน เสร็จแล้ว เขยกกจะ ริน เหล้า แจกญาติพิเศษด้วยกันทุกคน เป็นการดื่ม เหล้า เพื่อสั่ง สาผู้ตาย

จากพิธีกรรมที่ยกมาล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า ญาติทางสายเลือดเดียวกันและญาติที่นับรวม เป็นญาติดี เดียวกัน มีสิทธิในการประกอบพิธีกรรมร่วมกัน ญาติดีเดียวกันจะต้องมาร่วมพิธีทุกครั้งที่มีการ เสน เรือน สำหรับญาติอื่น ๆ เช่น ญาติฝ่ายแม่ หรือบรรดา เขย ทั้งหลาย ไม่มีบทบาทในการ เข้าร่วมประกอบพิธีกรรม มีฐานะเท่ากับเพื่อนบ้านที่มาร่วมงาน

การนับญาติทางสายโลหิตนี้ ดูจากความสัมพันธ์ทางสายโลหิต เดียวกัน (Lineage) ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลในกลุ่มที่มีความ เกี่ยวข้อง เนื่องจากมีบรรพบุรุษร่วมกัน เกี่ยวข้อง เป็นสกุลเดียวกัน ระบบเครือญาติที่ถือความสัมพันธ์ทางสายโลหิตของลาว ไช่งนี้ จะมีวิธีการ กำหนดระดับความสำคัญของสมาชิกไว้แน่นอน โดยยึดหลักการจัดลำดับในด้านอาวุโส ก่อน หลังที่ เรียกว่า Descent Kinship

จะเห็นได้จากพิธีแต่งงาน ที่เจ้าบ่าวและเจ้าสาว จะต้องไหวญาติพี่น้องของ ทั้งสองฝ่ายการไหว้นั้นมีหลักการอยู่ว่า จะต้องไหวญาติคนที่มีอายุมากกว่า ไปจนถึงคนที่มี อายุต่ำกว่าแสดงว่า การนับเครือญาติของลาว ไช่งนั้น เคารพตามลำดับอาวุโส (Seniority)

ในพิธีศพก็เช่นเดียวกันจะเห็นได้จากการสร้างบ้านจำลองให้กับศพของผู้สูงอายุ ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 70 - 80 ปีขึ้นไป นอกจากจะมีบ้านจำลองแล้ว ยังมี เรือนแก้ว หรือ หอแก้วอีกด้วย และธงสีขาว สีแดง สีชมพู ที่ผูกติดกับต้น เสาหลวงจะใช้ประมาณ 60-80 ฟัน ซึ่งมากกว่าคนตายที่มีอายุน้อยที่ใช้ประมาณ 30-40 ฟัน เท่านั้น สิ่งเหล่านี้ เป็นสัญลักษณ์ที่ แสดงถึงการยกย่องผู้อาวุโส

นอกจากนี้ในพิธีบูชาศาลหมู่บ้าน ผู้ที่ไปร่วมงานพิธีเลี้ยงศาล คือผู้ที่มีอาวุโสที่สุดในแต่ละครอบครัว และผู้ได้รับเลือกเป็นคณะกรรมการศาล ตลอดจนผู้ประกอบพิธี เช่น สรวง ศาลีประจำหมู่บ้าน ล้วน เป็นบุคคลที่สูงอายุทั้งสิ้น



การจัดลำดับระบบเครือญาติ

การจัดลำดับเครือญาตินั้น สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภทด้วยกันคือ

1. การจัดลำดับเครือญาติแบบฝ่ายเดียว (Unilateral Kinship) โดยถือว่าญาติฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ว่าจะเป็นฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่ เป็นฝ่ายสำคัญ

2. การจัดลำดับเครือญาติแบบทั้งสองฝ่าย มีความสำคัญเท่า ๆ กัน (Bilateral Kinship) โดยถือว่าญาติทั้งสองฝ่าย ทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ต่างก็มีความสำคัญ

ในกรณีของการจัดระบบเครือญาติแบบฝ่ายเดียวนั้น ถ้าระบบเครือญาติของชนกลุ่มใดถือญาติทางฝ่ายพ่อ เป็นสำคัญ เรียกว่าการสืบเชื้อสายฝ่ายพ่อ (Patrilineal Kinship) และถ้าระบบเครือญาติที่ถือฝ่ายแม่เท่านั้นเป็นฝ่ายสำคัญ เรียกว่า การสืบเชื้อสายฝ่ายแม่ (Matrilineal Kinship)

การจัดลำดับความเกี่ยวข้องทางสายโลหิตของลาว ไช่่งนั้น เป็นการลำดับเครือญาติที่มีแนวโน้มเป็นแบบฝ่ายเดียว (Unilateral Kinship) โดยถือเครือญาติทางฝ่ายพ่อ เป็นสำคัญ เรียกว่า การสืบเชื้อสาย หรือสืบผีฝ่ายพ่อ (Patrilineal Kinship) และมีการตั้งบ้านเรือนหลังการแต่งงาน (Residence rule) แบบ Patrilocal ทั้งนี้จะเห็นได้จากการแต่งงาน เมื่อชายหญิงแต่งงานกันแล้ว หลังจากที่อยู่อาศัยตามกำหนดที่ตกลงกันได้ ฝ่ายชายจะพาภรรยา เข้ามาอยู่อาศัยที่บ้านพ่อแม่ของตน หรือสร้างบ้านเรือนอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ๆ บ้านพ่อแม่ฝ่ายชายอย่างถาวร ผู้หญิงจะต้องใช้สกุลฝ่ายชาย ต้องทำพิธีรับสะใภ้ใหม่ของตระกูลทางฝ่ายชาย และต้องเข้าถือผีทางฝ่ายชาย พร้อมทั้งลูกที่เกิดมาจะต้องใช้สกุลของพ่อ และเข้าถือผีสืบผีทางฝ่ายพ่อด้วย

ในพิธีเสนเรือน จะเห็นได้ว่าผู้ที่เข้าร่วมกระทำพิธีเสนเรือนในห้องผีเรือน เป็นญาติทางฝ่ายชายทั้งสิ้น รวมทั้งบรรดาสะใภ้ด้วย ซึ่งได้ชื่อว่า เป็นญาติผีเดียวกันกับทางฝ่ายสามี ส่วนญาติทางฝ่ายแม่และบรรดาเขยต่าง ๆ ไม่มีบทบาทในการเข้าร่วมประกอบพิธีเสนเรือน

นอกจากนี้ในพิธีศพก็เช่นเดียวกัน บุคคลที่เข้าร่วมในพิธีช้อนขวัญพิธีบอกทางศพ และพิธีเก็บกระดูก ล้วนแต่เป็นญาติพี่น้องเดียวกันกับทางฝ่ายชายทั้งสิ้น ญาติทางฝ่ายแม่ไม่ได้เข้าร่วมพิธีแต่อย่างใดเลย

ดังนั้น เครือญาติพี่น้องเดียวกัน ซึ่งเป็นเครือญาติทางฝ่ายชายหรือทางฝ่ายพ่อ มีความสำคัญใกล้ชิด มากกว่าเครือญาติอื่น ๆ

โครงสร้างอำนาจในครอบครัว

อำนาจของบุคคลในครอบครัวของสังคมแต่ละสังคมจะแตกต่างกันออกไป นักวิชาการได้จัดแบ่งอำนาจของบุคคลในครอบครัวออกได้ 3 ประการด้วยกันคือ

1. Patriarchal เป็นครอบครัวที่ถือว่าฝ่ายชาย หรือฝ่ายพ่อเป็นใหญ่ เป็นผู้มีอำนาจในการปกครองดูแล ตลอดจนรับผิดชอบต่อสมาชิกในครอบครัว เป็นผู้นำในการทำงานและอื่น ๆ
2. Matriarchal เป็นครอบครัวที่ถือว่าฝ่ายหญิงหรือฝ่ายแม่เป็นใหญ่ เป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจชี้ขาดและรับผิดชอบต่อสมาชิกในครอบครัว
3. Equalitarian เป็นครอบครัวที่ถือว่าทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายชายและฝ่ายหญิงมีความเสมอภาคกัน และมีความเท่าเทียมกัน ซึ่งจะพบได้ในครอบครัวแบบประชาธิปไตย (Democratic Family)

ในครอบครัวของลาวไซ่งั้น ผู้ชายจะได้รับการยกย่องให้เป็นใหญ่กว่าฝ่ายหญิง ในฐานะที่เป็นหัวหน้าครอบครัว และ เป็นผู้นำในสังคมตลอดจนเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วต้องใช้นามสกุลของสามี และนับถือผีข้างฝ่ายสามี ลูกที่เกิดมาก็ใช้นามสกุลของพ่อ และนับถือผีฝ่ายพ่อสืบต่อไป พ่อหรือสามีทำหน้าที่เป็นผู้นำของครอบครัว มีอำนาจมากที่สุดในบ้าน เป็นผู้รับผิดชอบสมาชิกในครอบครัว สามีจะมีอำนาจมากกว่าภรรยาในกรณีที่มีเรื่องขัดแย้งเกิดขึ้นภายในครอบครัว พ่อหรือหัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้ตัดสินใจชี้ขาด สามีมีอำนาจในการจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สิน ภรรยามักจะปล่อยให้การตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ หรือการตัดสินใจในขั้นสุดท้ายให้เป็นหน้าที่ของสามี ดังนั้นโครงสร้างอำนาจในครอบครัวของลาวไซ่งั้น จึงเป็นแบบ Patriarchal

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นโครงสร้างทางสังคมระดับครอบครัวของลาวโซ่งที่ผู้วิจัย ได้วิเคราะห์ตีความจากพิธี เสน เรือน พิธีแต่งงาน พิธีศพ และพิธีบูชาศาลหมู่บ้าน

โครงสร้างทางสังคมระดับชุมชนหมู่บ้าน

จากพิธีกรรมทั้ง 4 พิธี ที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ให้เห็นโครงสร้างทางสังคมระดับชุมชนหมู่บ้านได้ใน 4 ประการดังนี้ คือ

1. หลักเกณฑ์ในการจัดระเบียบชุมชนของลาวโซ่ง
2. การจัดลำดับชั้นทางสังคมของลาวโซ่ง
3. ลักษณะชุมชนลาวโซ่ง
4. การควบคุมทางสังคมในชุมชนลาวโซ่ง

หลักเกณฑ์ในการจัดระเบียบชุมชนของลาวโซ่ง

โดยทั่วไปชุมชน หมายถึง กลุ่มชนกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีขอบเขตจำกัด แห่งหนึ่ง มีความรู้สึก เป็นพวกเดียวกัน และมีส่วนแบ่งปันในสภาวะขั้นมูลฐานของชีวิตร่วมกัน

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการ อีกหลายท่านได้ให้ความหมายของชุมชนไว้กล่าวคือ

Alvin W. Gouldner and Helen P. Gouldner (1963 : 421) กล่าวว่า ชุมชนคือกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งซึ่งครอบครองที่ดินร่วมกัน และมีการดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่ของชีวิต ร่วมกัน ณ ที่ดินแห่งนั้น

Arnold W. Green (1972 : 238) กล่าวว่า ชุมชนคือ กลุ่มชนกลุ่มหนึ่งอาศัย อยู่ในพื้นที่ เล็ก ๆ มีการติดต่อกันและมีส่วนแบ่งปันในแนวทางชีวิตร่วมกัน

Lowry Nelson (1955 : 71) ให้ความหมายของชุมชนว่าหมายถึงกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีขอบ เขตจำกัดแห่งหนึ่ง สมาชิกมีความรู้สึก เป็นพวก เดียวกันและมีความสัมพันธ์ ต่อกัน จะแบ่งปันและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความสนใจร่วมกัน

แม้ว่าคำจำกัดความของชุมชนจะแตกต่างกันในลักษณะคำที่ใช้แสดงความหมายบ้างก็ตาม แต่ความหมายโดยทั่วไปแล้วจะเหมือนกัน นั่นคือชุมชนจะต้องประกอบด้วย

1. คนกลุ่มหนึ่ง
2. อาณาบริเวณ หรือ ที่ตั้งที่มีขอบเขตจำกัด
3. ความสัมพันธ์ของสมาชิกที่ผูกพันอยู่ร่วมกัน
4. ความสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน
5. มีวัฒนธรรมและบรรทัดฐานของพฤติกรรมร่วมกัน

ชุมชนของลาว ซึ่งที่เห็นได้จากพิธีกรรมนั้น เป็นชุมชนที่ขึ้นอยู่กับระบบเครือญาติ (Kinship system) อันประกอบด้วยเครือญาติทางสายโลหิต (Consanguinity) ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้อง เนื่องจากมีบรรพบุรุษร่วมกัน เกี่ยวข้อง เป็นสกุลเดียวกัน และเครือญาติทางการแต่งงาน (Affinity) ดังนั้นชุมชนลาว จึงประกอบด้วยครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัวที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทางเครือญาติ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ลาวโชนมีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่นในหมู่เครือญาติ โดยเฉพาะเครือญาติฝ่ายเดียวกัน ชุมชนลาวโชนยังคงรักษาประเพณีและพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมไว้อย่างเคร่งครัด เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมใด ๆ ก็ตามจะมีเครือญาติมาร่วมในพิธีนั้น ๆ อย่างพร้อมเพรียง ซึ่งนอกจากจะเป็นการดำรงรักษาไว้ซึ่งพิธีกรรมเหล่านั้นแล้ว ยังเป็นการระลึกถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปด้วย และเป็นการร่วมมือกันในระหว่างบุคคลที่เป็นเครือญาติกัน

จะเห็นได้จากพิธี เสน เรือนผู้ที่มีบทบาท เข้าร่วมประกอบพิธี เสน เรือนนั้นล้วนแต่เป็นญาติฝ่ายเดียวกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะอยู่ในหมู่บ้านหรือนอกหมู่บ้าน ต่างตำบล ต่างอำเภอ ต่างจังหวัดที่อยู่ไกล ๆ ออกไปก็ตาม จะต้องมาร่วมในพิธี เสน เรือน เพราะถือว่าสำคัญมาก เป็นการระลึกถึงพระคุณของบรรพบุรุษ ในขั้นตอนแรกของพิธี เสน เรือน เริ่มโดยการที่เจ้าภาพและญาติฝ่ายเดียวกันเข้าไปในห้องผีเรือน เพื่อช่วยกันยกปานเผือนถึง 3 ครั้ง เมื่อครบ 3 ครั้ง แล้วจึงช่วยกันเลื่อนปานเผือนไปไกล ๆ หมอ เสน เพื่อให้หมอ เสน ได้ทำพิธีต่อไป และในขั้นตอนสุดท้ายของพิธี เสน เรือน หมอ เสน จะเชิญเจ้าภาพและญาติฝ่ายเดียวกันเข้าไปในห้องผีเรือนอีกครั้งหนึ่ง หมอ เสน จะรินเหล้าแจกทุก ๆ คน และให้กินเหล้าพร้อม ๆ กัน 3 ครั้ง เรียกว่า "มาหยาดมาพวย" หมอ เสน จะบอกให้ผี เสน พิทักษ์รักษาให้ทุกคนอยู่อย่าง

สุขสบายไม่เจ็บไข้ นอกจากญาติผีเดียวกันจะต้องเข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรมในท้อง
ผีเรือนแล้ว ยังจะต้องเตรียมจัดหาเครื่อง เช่นมาใส่ในปานเผื่อนไว้สำหรับ เช่นผีบรรพบุรุษ
สมทบกับเจ้าภาพอีกด้วย ส่วนญาติอื่น ๆ และบรรดาเขยทั้งหลายอันได้แก่ พี่เขย น้อง เขย
ลูกเขย หลานเขย ไม่ต้องเข้าร่วมพิธี เสน เรือนในท้องผี เรือน และไม่ต้อง เตรียมของมา เช่น
ผีบรรพบุรุษ เช่นเดียวกับเพื่อนบ้านที่ได้รับคำเชิญจากเจ้าภาพ ไม่ต้อง เข้าร่วมในการประกอบ
พิธีกรรมให้ท้องผี เรือน เพียงแต่นั่งชูดคูกัย เพื่อกระชับความสัมพันธ์และความสามัคคีกัน

ในพิธีแต่งงานจะเห็นได้ว่า นอกจากคู่บ่าวสาวจะไหว้พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายแล้ว
เจ้าบ่าวจะต้องไหว้ญาติเจ้าสาว เจ้าสาวจะต้องไหว้ญาติฝ่ายเจ้าบ่าว บรรดาเพื่อนบ้าน
ที่มาร่วมงานแต่งงาน ไม่ต้องเข้าร่วมพิธีและเจ้าบ่าว เจ้าสาวไม่ต้องไหว้เพื่อนบ้าน

ในพิธีศพ จะเห็นได้ในการทำพิธีช้อนขวัญญาติผีเดียวกันที่ยังมีชีวิตอยู่ ไม่ให้ไปกับ
ขวัญของผู้ตาย โดยให้ญาติผีเดียวกัน เดินวนรอบหีบศพ 3 รอบ เมื่อครบ 3 รอบแล้วจะมีหญิง
ชรามาดึงเอาตัวญาติผีเดียวกันออกไปทีละคนจนหมด ต่อจากนั้นก็จะมีผู้ซึ่ง เป็นผู้หญิง 2 คน ถือ
สวิงคนละอัน ในสวิงจะใส่ห่อ เสื้อผ้าของญาติผีเดียวกัน เป็นการช้อนขวัญผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ไม่ให้
ตามไปกับผู้ตาย เมื่อเดินวนรอบหีบศพครบ 2 รอบ ก็เป็นอันเสร็จพิธีช้อนขวัญ นอกจากนี้ใน
พิธีบอกทางศพญาติผีเดียวกันจะต้องมานั่งในท้องผีด้วย ขณะเดียวกันบรรดาสะใภ้ทั้งหลาย
จะนำกระดังใส่ เนื้อมาสับพอเป็นพิธี เรียกว่า ทำก้อย เนื้อให้ผีกิน เสร็จแล้ว เขยกกจะริน เหล้า
แจกญาติผีเดียวกัน ทุกคนเป็นการดื่มเหล้าสังฆาผู้ตาย ในพิธีเหล่านี้ญาติอื่น ๆ และเพื่อนบ้าน
ที่มาร่วมงานไม่ต้อง เข้าร่วมพิธี เป็นเพียงแต่มาแสดงความเสียใจ อาลัยอาวรณ์แก่ผู้ตาย และ
ชูดคูกัย เป็นเพื่อน เจ้าภาพ เพื่อผ่อนคลายความเศร้าโศก

จากพิธีกรรมที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีบทบาทเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวไซ่ง
นั้น ก็คือบุคคลที่เป็นเครือญาติกัน โดยเฉพาะญาติผีเดียวกัน สำหรับเพื่อนบ้านไม่มีหน้าที่ เข้าร่วม
ในการประกอบพิธีกรรมใด ๆ

นอกจากนี้ในพิธีบูชาศาลหมู่บ้าน ทุกครอบครัวจะนำอาหารหรือ เครื่อง เช่นไปถวาย
ศาลเจ้าพ่อ ถ้าครอบครัวใดสมาชิกในครอบครัวไปร่วมพิธีไม่ได้ จะต้องฝากอาหารไปกับ

เพื่อนบ้านที่เป็นญาติก็เหมือนกัน อาหารที่นำไปนี้จะวางรวมไว้ใกล้กันในกลุ่ม เครือญาติโดยรวมกันทั้งที่เป็น เครือญาติก็เหมือนกัน และ เครือญาติอื่น ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่า แมทธิกรรมในระดับชุมชนหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ของ เครือญาติก็เหมือนกันก็จะยัง เกี่ยวข้องอยู่ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ชุมชนลาว ไช่ นั้นขึ้นอยู่กับระบบเครือญาติ

การจัดลำดับชั้นทางสังคมของลาว ไช่

การจัดลำดับชั้นทางสังคม (Social Stratification) หมายถึงการแบ่งสมาชิกของสังคมออกเป็น "ลำดับชั้น" (Strata) อันแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลตามที่สังคมได้แบ่งไว้ เช่น ชั้นชั้นที่สูงกว่า หรือ ชั้นชั้นที่ต่ำกว่า เป็นต้น

การจัดลำดับชั้นทางสังคม เป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติทางสังคมที่ได้เกิดขึ้นนับตั้งแต่มนุษย์ ได้อยู่รวมกันเป็นสังคม กล่าวคือ ได้แบ่ง เป็นผู้ปกครอง และผู้ได้ปกครองฉะนั้นในทุกสังคม หรือกลุ่มชนจะต้องมีการจัดลำดับชั้นทางสังคม จะแบ่ง เป็นกี่ชั้น โดยใช้กฎเกณฑ์อะไรนั้นก็แล้วแต่ ซึ่งแต่ละสังคมก็จะแตกต่างกันออกไป

อาานนท์ อากาภิรม (2525 : 88) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการจัดลำดับชั้นทางสังคมไว้ กล่าวคือ

1. วงศ์ตระกูลหรือครอบครัว (Family) หมายความว่าบุคคลที่ถือกำเนิดมาในวงศ์ตระกูลหรือครอบครัวใด บุคคลนั้นย่อมได้รับตำแหน่งทางวรรณะ (Caste) หรือชนชั้น (Class) ตามที่สังคมได้จัดเอาไว้

2. สิ่งแวดล้อม (Environment) บุคคลอาจได้ชั้นทางสังคม (Social class) จากสิ่งแวดล้อมซึ่งประกอบด้วยฐานะทาง เศรษฐกิจ อันได้แก่ ทรัพย์สินสมบัติและรายได้ การศึกษา อาชีพ และสถานที่อยู่อาศัย ฯลฯ

การจัดลำดับชั้นทางสังคมของลาว ไช่ นั้นใช้วงศ์ตระกูลเป็น เกณฑ์ในการแบ่งชนชั้นออกเป็น 2 ชั้น ตามลักษณะพื้นฐานวัฒนธรรมของสังคมไทดำ คือ

1. ชนชั้นผู้ท้าว หมายถึง บุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกิดในตระกูลผู้ท้าว ซึ่งลาวโซ่งมีความเชื่อว่าผู้ท้าว เป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากเจ้า หรือผู้ปกครองเมืองในสมัยก่อน

2. ชนชั้นผู้น้อย หมายถึง บุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกิดในตระกูลสามัญชนธรรมดา ซึ่งลาวโซ่งมีความเชื่อว่า ผู้น้อย เป็นผู้ที่อยู่ใต้ปกครองของผู้ท้าวในสมัยก่อน

ลาวโซ่งทุกคนรู้ตัวดีว่าตน เป็นผู้ท้าวหรือผู้น้อย โดยดูจากการสืบตระกูลว่าอยู่ใน "สิง" (ตระกูล) อะไร ถ้าคนใดอยู่ใน "สิงล่อ" ถือว่าบุคคลนั้น เป็นผู้ท้าว แต่ถ้าบุคคลใดเกิดใน "สิง" อื่น ๆ เช่น "สิงเลื่อง" "สิงวี" "สิงกา" "สิงกวาง" "สิงคอง" "สิงธู" "สิงแลง" ถือว่าบุคคลนั้น เป็นผู้น้อย

การจัดลำดับชั้นทางสังคมตามความ เชื่อดั้งเดิมของลาวโซ่ง เป็นชนชั้นผู้ท้าว และชนชั้นผู้น้อยนี้ ในปัจจุบันไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในการดำรงชีวิต สภาพความเป็นอยู่ตลอดจนอาชีพของผู้ท้าวและผู้น้อย คล้ายคลึงกันจนดูไม่ออกว่าใคร เป็นผู้ท้าวใคร เป็นผู้น้อย แต่จะก่อให้เกิดความแตกต่างในการปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ ระหว่างผู้ท้าวกับผู้น้อย กล่าวคือ การจัดพิธีกรรมของผู้ท้าวจะใหญ่และหรูหรากว่าของผู้น้อย จะเห็นได้จากพิธี เสน เรือน การจัดพานเผื่อนของผู้ท้าวจะจัดใหญ่กว่าผู้น้อย และการ เช่นอาหารให้ผี เเรือนกิน ก็แตกต่างกันออกไประหว่างผู้ท้าวและผู้น้อย ของผู้ท้าวจะห่ออาหารทุกชนิดรวม เข้าด้วยกันเป็นท่อนใหญ่ แล้วโยนลงร้อง แต่ของผู้น้อยใช้วิธีสับ เป็นชิ้น ๆ

ตามความ เชื่อดั้งเดิมของลาวโซ่ง เชื่อว่าผู้ท้าวมีศักดิ์สูงกว่าผู้น้อย ดังนั้นผู้ท้าว และผู้น้อยจะไม่เข้าร่วมปฏิบัติพิธีกรรมพร้อมกัน โดยเฉพาะพิธี เสน เรือนซึ่งเป็นพิธีกรรมที่แสดงถึงความกตัญญูแก่เวทาคือบรรพบุรุษ ถ้า เป็นพิธี เสน เรือนของผู้ท้าว ผู้น้อยจะเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมในท้องผี เเรือนไม่ได้ เพราะผู้น้อยศักดิ์ไม่สูง เท่าผู้ท้าว แต่จะไปร่วมงานในฐานะเพื่อนบ้านได้ และในพิธี เสน เรือนของผู้น้อยก็เช่นกัน ผู้ท้าวจะไปร่วมงานในฐานะเพื่อนบ้านได้ แต่จะเข้าไปร่วมประกอบพิธีกรรมในท้องผี เเรือนของผู้น้อยไม่ได้ เพราะผู้ท้าวศักดิ์สูงกว่าผู้น้อย ถ้าผู้ท้าว เข้าไปในท้องผี เเรือนของผู้น้อย ผีผู้น้อยจะกลัวผู้ท้าวจะไม่เข้ามากินเครื่อง เช่น ยกเว้นพิธีแต่งงานที่ไม่มีข้อห้ามการแต่งงานระหว่างผู้ท้าวกับผู้น้อย โดยมีข้อแม้ว่าถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นผู้ท้าว จะต้องจัดพิธีแต่งงานตามแบบผู้ท้าวและล่ำที่โซ่งใน

พิธีแต่งงานของทั้งสองฝ่ายจะต้องเป็นผู้ทำด้วย เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ทำ นอกจากนี้ข้าวของเครื่องใช้ในพิธีแต่งงานของผู้ทำจะต้องมีมากกว่าของผู้น้อย ตัวอย่างเช่น ในพิธีแต่งงานของผู้ทำจะต้องมีขันหมาก 8 ขัน กระหลับหมากพลู 4 ใบ ขนม 8 ถาด เหล้า 8 ขวด แต่ถ้าเป็นพิธีแต่งงานของผู้น้อย ใช้ขันหมาก 4 ขัน กระหลับหมากพลู 2 ใบ ขนม 4 ถาด และเหล้า 6 ขวด เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวจะต้องไหว้ผีเรือน ลักษณะการไหว้แตกต่างกันระหว่างผู้ทำกับผู้น้อย ถ้าเป็นพิธีแต่งงานตามแบบผู้ทำ เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวจะต้องยื่นเคลือบมีวนขึ้นวนลง เป็นวงกลมจากขวาไปซ้าย 12 ครั้ง แล้วจึงคุกเข่าและก้มลงกราบ แต่ถ้าเป็นพิธีแต่งงานตามแบบผู้น้อย เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวจะต้องยื่นประสานมือระดับอกและเคลือบมีวนขึ้นวนลง เป็นวงกลมจากขวาไปซ้าย 5 ครั้ง แล้วจึงคุกเข่า และก้มลงกราบ ลาวโซ่งมีความเชื่อว่าผีผู้ทำใหญ่กว่าผีผู้น้อย ดังนั้นการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ของผู้ทำจึงต้องจัดให้ใหญ่โตกว่าของผู้น้อย เสมอ

จากการที่ลาวโซ่งเชื่อว่า ผีผู้ทำใหญ่กว่าผีผู้น้อย ผู้ทำและผู้น้อยศักดิ์ไม่เท่ากัน และยังเชื่อว่า เมื่อตายไปผีผู้ทำและผีผู้น้อยจะไม่อยู่รวมกัน ดังนั้นในพิธีศพจะเห็นว่าสถานที่เผาศพ และสร้างบ้านจำลองในป่าช้าต้องแยกจากกัน โดยผู้ทำจะเผาและสร้างบ้านจำลองให้อยู่รวมกันทางคอนเหนือของป่าช้า ส่วนผู้น้อยจะเผาและสร้างบ้านจำลองให้อยู่รวมกันทางคอนใต้ของป่าช้า นอกจากนี้ในพิธีบอกทางศพนั้น เขยกกจะบอกทางให้ผู้ทำไปอยู่ที่ "เรือนพาน" ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นสวรรค์ชั้นสูงและสุขสบาย ส่วนผีผู้น้อยนั้นจะบอกทางให้ไปอยู่ที่ "คร่ำคอย" ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นต่ำกว่าเรือนพาน

ดังนั้น พิธีกรรมและความเชื่อของลาวโซ่ง สามารถแสดงให้เห็นถึงการจัดลำดับชั้นทางสังคมของชุมชนลาวโซ่งได้ การจัดลำดับชั้นทางสังคมของลาวโซ่ง โดยแบ่งชนชั้นออกเป็น ผู้ทำและผู้ผู้น้อยนั้น ช่วยให้เข้าใจถึงลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคลและกลุ่มคน และสิทธิหน้าที่อันสัมพันธ์กันในสังคมลาวโซ่งได้เป็นอย่างดี

ลักษณะชุมชนลาวโซ่ง

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ให้เห็นถึงลักษณะชุมชนลาวโซ่ง โดยการตีความจากข้อห้ามในการแต่งงาน ที่ลาวโซ่ง ได้ยึดถือปฏิบัติกันมาครบจนกระทั่งทุกวันนี้

ในทุกยุคทุกสมัยและทุกสังคม มักปรากฏอยู่เสมอว่ามีข้อห้ามบางประการ เกี่ยวกับการแต่งงาน ซึ่งได้แก่ ความสัมพันธ์ทางสายโลหิต อายุของชายหญิงที่แตกต่างกันมาก ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชนชั้น และข้อห้ามเกี่ยวกับวงศ์ศาคณาญาติ

ในเรื่องเกี่ยวกับการแต่งงานนี้มีหลักการที่สำคัญอยู่ 2 ประการคือ

1. การแต่งงานกับบุคคลนอกวงศ์วาน (Exogamy) หลักการที่สำคัญก็คือห้ามการแต่งงานระหว่างบุคคลในครอบครัว ตระกูล หมู่บ้าน เผ่าชน หรือกลุ่มชนเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้ามการแต่งงานระหว่างบุคคลที่สืบสายโลหิตโดยตรง เช่น ห้ามพ่อแต่งงาน กับลูกสาว แม่กับลูกชาย หรือพี่น้องร่วมพ่อแม่เดียวกัน (Incest Taboo)

2. การแต่งงานกับบุคคลภายในวงศ์วาน (Endogamy) ได้แก่ การแต่งงานภายในกลุ่มของตน ห้ามการแต่งงานกับบุคคลนอกวงศ์วาน โดยคำนึงถึงขอบเขตในเรื่อง เชื้อชาติ สีมัว อาชีพ ชั้นของบุคคล วัฒนธรรม ศาสนา และลัทธิการเมือง

ในชุมชนของลาวไซ่งั้นั้น แบบการแต่งงานจะมีทั้ง Endogamy และแบบ Exogamy แต่ห้ามการแต่งงานระหว่างบุคคลที่มีสายโลหิต เดียวกัน และอยู่ในเผ่าเดียวกัน หมู่สาวลาวไซ่งั้นจะต้องแต่งงานกับบุคคลที่ต่างสกุล ต่างเผ่ากัน ถ้า เป็น เครือญาติกันก็ต้องเป็น เครือญาติต่างเผ่ากัน ซึ่งจะ เป็นคนในท้องถิ่นของตนหรือคนในท้องถิ่นอื่นก็ได้ ไม่จำกัดขอบเขต หรือจะแต่งงานกับคนนอกกลุ่ม เช่น คนไทย คนจีน หรือคนชาติอื่นก็ได้ไม่มีข้อห้าม รวมทั้งการแต่งงานระหว่างบุคคลต่างชนชั้น คือในสังคมลาวไซ่งั้นไม่มีข้อห้ามการแต่งงานระหว่างผู้ท้าวและผู้ร้อย เพียงแต่มีข้อแม้ว่าถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นผู้ท้าว จะต้องจัดพิธีแต่งงานตามแบบผู้ท้าว เท่านั้น :

จากการที่ชุมชนลาวไซ่งั้นั้น ห้ามการแต่งงานระหว่างบุคคลที่อยู่ในเผ่าเดียวกัน ให้แต่งงานระหว่างบุคคลนอกสกุลที่มีเชื้อเผ่าเดียวกัน และให้แต่งงานระหว่างบุคคลต่างชนชั้น ตลอดจนให้แต่งงานกับบุคคลนอกกลุ่มได้นั้น แสดงให้เห็นถึงลักษณะชุมชนของลาวไซ่งั้นั้นได้ว่าเป็นชุมชนเปิด (Open Community) ประกอบด้วยกลุ่มคนหลายระดับ (Vertical Groups) คือชนชั้นระดับผู้ท้าว และระดับผู้ร้อย สถานภาพการเป็นผู้ท้าวและผู้ร้อยนี้จะเปลี่ยนแปลง เคลื่อนไหวขึ้นลงได้ โดยเฉพาะผู้หญิงที่ผ่านการแต่งงานแล้ว ถ้าผู้หญิงที่เป็นผู้ร้อยแต่งงานกับผู้ชายที่เป็นผู้ท้าว ฝ่ายหญิงจะต้องไปเข้าเผ่าฝ่ายชาย และได้เลื่อนฐานะขึ้นเป็นผู้ท้าว รวมทั้งลูกที่เกิดมาก็จะอยู่ในชนชั้นผู้ท้าวด้วย แต่ถ้าผู้หญิงเป็นผู้ท้าว แต่งงานกับผู้ชายที่เป็นผู้ร้อย ฝ่ายหญิงจะต้องเข้าเผ่าฝ่ายชาย และต้องเลื่อนฐานะทางสังคมลงมา เป็นผู้ร้อย รวมทั้งลูกที่เกิดมาก็จะอยู่ในชนชั้นผู้ร้อยด้วยเช่นกัน

จากการที่ชุมชนหมู่บ้านลาวโซ่ง เป็นชุมชนแบบ เปิดนี้เอง ลาวโซ่งจึงมีญาติอยู่
กระจัดกระจายในท้องถิ่นต่าง ๆ แต่ข้อนี้ก็มีได้เป็นอุปสรรคต่อความเป็นปึกแผ่นของระบบ
เครือญาติ ของลาวโซ่งแต่ประการใด เนื่องจากมีพิธีกรรมที่นำ ญาติ เหล่านี้มารวมกันเป็น
บางครึ่งบางคราว ดังจะเห็นได้จากพิธีเสนเรือนซึ่งได้กล่าวมาแล้ว

การควบคุมทางสังคมในชุมชนลาวโซ่ง

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ให้เห็นการควบคุมทางสังคมในชุมชนลาวโซ่ง โดยการตี
ความจากพิธีบูชาศาลหมู่บ้าน ที่ลาวโซ่งได้ปฏิบัติกันมาเป็นประจำทุกปีครบจนกระทั่งทุกวันนี้

ในสังคมลาวโซ่ง ยังมีความเชื่อในการนับถือผี อันเป็นความเชื่อดั้งเดิมอยู่อย่าง
แน่นแฟ้น ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ มักจะได้รับการอธิบายว่า เป็น เรื่องของอำนาจ
เหนือธรรมชาติ ผนตก พ้าร้อง โรคระบาด ตลอดจนความอุดมสมบูรณ์ ความแห้งแล้งกันดาร
ต่าง ๆ จะได้รับการอธิบายว่า เป็น เรื่องของผีหรือสิ่งมีอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นผู้บันดาล
ให้เป็นไป จึงต้องมีการทำพิธี เช่น สรวงบูชา ผีต่าง ๆ เพื่อขอความคุ้มครองให้เกิดความร่มเย็น
และเพื่อความมั่นคงทางจิตใจ

พิธีบูชาศาลหมู่บ้าน เป็นพิธีที่แสดงให้เห็นความ เชื่อในเรื่องผีประจำหมู่บ้านอย่าง
ชัดเจน โดยลาวโซ่ง เชื่อว่าภายในชุมชนหมู่บ้านจะมีผีประจำหมู่บ้านคอยปกป้องรักษา คุ้มครอง
ชีวิตคนสัตว์ และทุกสิ่งทุกอย่างในชุมชนให้สงบสุข พ้นจากภัยอันตราย ตลอดจนล่วงรู้พฤติกรรม
ของทุกคนในชุมชน ลาวโซ่งจึงเกรงกลัวผีประจำหมู่บ้าน* มาก เพราะสามารถล่วงรู้ความลับได้
ความเชื่อในผีประจำหมู่บ้านจึงทำให้มีส่วนในการควบคุมความประพฤติ และศีลธรรมของชาวบ้าน
โดยผีประจำบ้านจะเป็นผู้ควบคุมมิให้ชาวบ้านประพฤติตนนอกจารีตประเพณี หรือระเบียบของ
สังคม โดยลาวโซ่งเชื่อว่าถ้าประพฤติดีดีระเบียบศีลธรรม แม้คนอื่นจะไม่รู้ไม่เห็น แต่เจ้าพ่อ
ก็จะสามารถล่วงรู้และลงโทษให้เกิดการเจ็บป่วยได้ โดยที่ผีบรรพบุรุษไม่สามารถคุ้มครอง
เพราะผีประจำบ้านมีศักดิ์สูงกว่าผีบรรพบุรุษ

*ผีประจำบ้านที่หมู่บ้านบ้านสระมีชื่อเรียกว่า "เจ้าพ่อทองคำ" หรือ "เจ้าปู่ทองคำ"



ในพิธีบูชาศาลหมู่บ้าน หรือที่ลาวโซ่งเรียกว่า การ เลี้ยงศาลประจำหมู่บ้านนั้น มีทั้งการ เข้าทรง และการ เช่นสรวง การ เข้าทรง เป็น เรื่องของมนุษย์ที่จะต้อง มีผู้แทนใน การคิดต่อ กับผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ส่วนการ เช่นสรวง เป็นการ ที่มนุษย์อุทิศตนหรือสิ่งมีค่า แทนคนต่อผู้มีอำนาจ เพื่อให้ได้รับ ประโยชน์ หรือ เป็นการตอบแทน ประโยชน์ที่คนได้รับแล้ว และ เชื่อว่า เป็นผลมาจากความช่วยเหลือ หรืออิทธิพลของผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาตินั้น การ ที่ลาวโซ่ง เอา หมู ไก่ เหล้า และอาหารอื่น ๆ เช่น ไหว้ผีประจำหมู่บ้านเป็นประจำทุกปี ก็ เป็นการ เอาใจหรือแสดงความขอบคุณกตัญญูที่ผีประจำหมู่บ้านได้คุ้มครองรักษา ให้ลาวโซ่ง ในชุมชนหมู่บ้านอยู่มาด้วยความสงบสุข ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บและภัยพิบัติต่าง ๆ

นอกจากนี้ก่อนจะมีพิธีการ เลี้ยงศาลประจำหมู่บ้าน จะมีกรรมการศาลออกเรียไร เงิน เพื่อนำมาใช้ในการ เลี้ยงศาลจากชาวบ้าน ทุกครอบครัวจะช่วยกันบริจาคอย่างเต็มใจ เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของคนที่จะต้อง เข้าร่วมในงานพิธีเลี้ยงศาล โดย เชื่อว่าถ้าไม่ เข้าร่วม ก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองจากผีประจำหมู่บ้าน อาจจะทำให้ครอบครัวไม่สงบสุข ดังนั้น พิธีการบูชาศาลหมู่บ้าน ทำให้ทุกคนในชุมชนรู้จักหน้าที่ เพื่องานส่วนรวม และ เมื่อถึงวันทำพิธี เลี้ยงศาล ลาวโซ่งทุกครัวเรือนก็จะนำอาหารส่วนตัวของแต่ละครอบครัวมา เช่น ไหว้เจ้าพ่อ (ผีประจำหมู่บ้าน) อีกทำให้พิธีเลี้ยงศาลหมู่บ้านกลายเป็นพิธีที่ใหญ่โต ที่ต้องมีการตระเตรียม ล่วงหน้า เพิ่มความ เชื่อถือให้คนในชุมชนหมู่บ้านมากยิ่งขึ้นอีก ทำให้เกิดความสามัคคี เกิด ความผูกพันของคนในชุมชน โดยมีพิธีบูชาศาลหมู่บ้านเป็นสื่อกลางของความสามัคคี และความ เป็นปึกแผ่นในโครงสร้างทางสังคม ซึ่งจะเห็นได้ว่าแม้ชุมชนลาวโซ่งบ้านสระ จะแบ่งเขต ออกเป็น 2 หมู่ตามเขตการปกครอง แต่ทั้ง 2 หมู่ก็มีศาลผีประจำหมู่บ้านร่วมกัน ฉะนั้นพิธี บูชาศาลหมู่บ้านจึงทำให้เกิดความสามัคคีอย่างกว้างขวาง

อย่างไรก็ตาม ผู้นำทางการเมืองของชุมชนหมู่บ้านในระบบความ เชื่อเดิม และ สมัยปัจจุบันคือ ผู้ใหญ่บ้าน ก็อาศัยความเชื่อในผีประจำหมู่บ้านเป็น เครื่องมือ ที่จะบรรลุถึงความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในชุมชน ทั้งนี้เพราะพิธีบูชาศาลหมู่บ้านจะมีผู้ใหญ่บ้าน เป็นหัวหน้าในการ

จัดการดำเนินการ ดังนั้นจะเห็นว่าอะไรที่ไม่คืออยากให้ชาวบ้านละเว้น หรือต้องการขอความร่วมมือจากชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้านก็จะอาศัย ปากของคนทรงซึ่ง เป็นตัวแทนของผีประจำหมู่บ้าน พูดจาสิ่งสอน เช่น สอนให้ประพฤติดี รู้จักสามัคคี เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านเชื่อถือ และปฏิบัติตามได้ ยิ่งผลให้เกิดความสามัคคี ความสงบสุขในชุมชน และภายใต้ความเชื่อใน ผีประจำหมู่บ้านนี้เอง ทำให้ลาวโซ่งทุกคนประพฤติตนอยู่ในระเบียบและศีลธรรม มีความพร้อมเพรียงกัน เช่น เริ่มฤดูทำนาตกกล้าพร้อม ๆ กัน ภายหลังจากเสร็จประเพณีเลี้ยงศาล ประจำหมู่บ้านแล้ว ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคม

ดังนั้นพิธีบูชาศาลหมู่บ้าน จึงทำให้ลาวโซ่งทุกคนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคมรู้จักให้ความร่วมมือ ทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม แม้ส่วนหนึ่งจะทำไมเพื่อตอบสนองความเชื่อ ความมั่นคงทางจิตใจของตนเองก็ตาม แต่เมื่อมองโดยส่วนรวมแล้วจะเห็นได้ว่า ทำให้ทุกคนในชุมชนเกิดความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตลอดจนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบ ศีลธรรมก่อให้เกิดความเป็นระเบียบในชุมชนหมู่บ้าน โดยมีพิธีกรรมคือ พิธีบูชาศาลหมู่บ้าน เป็นสื่อกลาง ในการรักษาไว้ซึ่งโครงสร้างทางสังคมของชุมชนและของกลุ่มชน

จากการวิเคราะห์พิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่งที่กล่าวมาแล้ว นั้น จะเห็นได้ว่า พิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมมีความเกี่ยวเนื่องกัน พิธีกรรมโดยเฉพาะ พิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมจะสะท้อนให้เห็นการกระทำของบุคคลในสังคม และการกระทำก็จะแสดงสถานภาพและบทบาท ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางสังคมอีกต่อหนึ่ง ทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชนหมู่บ้าน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า พิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมของลาวโซ่งสามารถสะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มชนได้